

HER YIL ALTI EYLÜLDE KURTULUŞ GÜNÜ KUTLANAN

Bilecik'in arkeolojisi ve bir kayıp eser

Türkiyemizin en az nüfuslu vilâyetlerinden biri olan Bilecik'in Osmanlılar devrindeki önemini yanında, bu güne kadar pek bilinmeyen antik değerini sizlere tanıtmaya çalışacağım.

Bilecik, İstanbul-Antalya kara yolu, İstanbul-Eskişehir kara ve demir

Yazan: Arkeolog Mehmet İ. TUNAY

yollarının üzerinde olduğundan, gidilmesi oldukça kolay bir yerdir. Şehirde 2-3 lokanta, 1 hamam ve 2 otel vardır. Hepsisi de ucuz olan bu yerlerde kalınabilir. Antik Bitinya bölgesinin merkezle-

rinden biri olan Bilecik'de geniş ölçüde çalışma ve araştırma yapılmamış olmasından önemi bugün için anlaşılamamıştır. 19. yüzyılın son çeyreğinde ilim adamları Bilecik'in içinde ve çevresinde bazı a-

zemeler, Bilecik ve çevresinin o tarihlerdeki önemini gösterecek eserlerdir.

Bizans'ın Romaya galebe çalması ile antik devrini kapayan Bilecik yakınında bulunan İznik'in Bizanslılar zamanında gelişmesi ve merkez oluşu, Osmanlılar zamanına kadar

Bugün nerede olduğu bilinmeyen baş...

Bilecik'ten bir görüş...

Eserler, Ertuğrul Gazi Lisesinin bahçesinde. (kayıp baş sol taraftaki)

Jandarma komutanlığının duvarına yaslı lahdin yan yüzü...

raştırmalarda bulunmuşlarsa da, bu araştırmalar diğer senelerde devam etmediğinden yine anlaşılamamış bir yer hüviyetini muhafaza etmiştir. Tarihin eski çağlarından beri iskân edilmiş olduğunu civarda bulunan arkeolojik malzemelerden çıkarabiliriz. Prehistorik devire ait höyüklerin (Bozhöyük ve Gölpaşarı yöresinde bulunanlar) mevcudiyeti buranın iskân tarihinin eskiliğini ortaya koymaktadır.

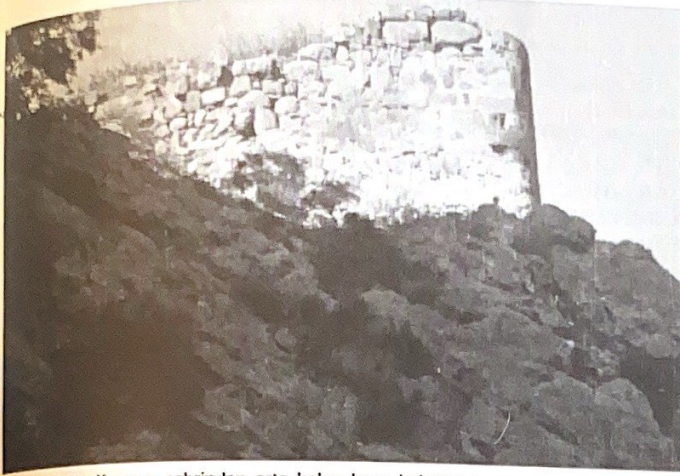
Bilecik, Bitinya ile Frigya bölgeleri arasında kültür yönünden geçiş yeri özelliği taşıyan bir bölgeydi. M.Ö. 2 bin'de Küçük Asya'da hâkimiyetleri bilinen Hitit'lerin Batı Anadolu'ya uzandıkları sırada geçiş yerlerinden birisi de burası olmuştur. Daha sonra kısmen Frig tesiri altında kalan bölgede, mahallî Bitinler kültürü ve sanatlarını devam ettirmişlerdir.

Pers'lerin batıya hücumları ve Yunanistan'a geçişleri sırasında hâkimiyetleri altına girmişler ev köprü vazifesi görmüşlerdir. İskender İmparatorluğunun parçalanmasından sonra, generalleri arasında paylaşılan K. Asya'nın bu bölgesini ele geçiren Lizimahos'la uzun süre mücadele etmişler, bağımsızlıklarını korumaya muvaffak olmuşlardır. M.Ö. 3. yüzyılın başında Zipoetes Bitinya Krallığını kurmuştur. Bölgenin ismini en çok duyurduğu bu devre Roma'nın baskısı ile M.Ö. 74 tarihinden son bulur. Bu tarihten itibaren Romalıların hâkimiyetleri altına girmişlerdir. Gölpaşarı civarındaki Kapılıkaya Mezar Anıtı, Mermer Atölyeleri, Sunaklar ve Lahitler, Osmanlı civarındaki bina kalıntıları ve şehrin merkezindeki arkeolojik mal-

bölgeyi ikinci dereceye düşürmüştür. İznik'den kalkıp Eskişehir'e ve daha güneye gidecekler için bir konaklama yeri haline gelmiştir. Bizanslıların ileri karakolu hüviyetini taşıyan Bilecik, Osmanlıların burada yerleşmeleri üzerine tekrar eski önemini kazanmıştır. Bugün bile Londra-Bağdat yolu olarak bilinen güzergâh, Osmanlı'dan başlayıp Gölümbe üzerinden geçen yoldu. Bu yol Antik devirde; Marmara kıyısından, Kilikya bölgesine kadar uzanmaktaydı.

Şehrin merkezindeki Jandarma Komutanlığının karşı duvarına yaslanmış bir lahdin yan yüzünün, Bilecik'in 2,5 km güney-batısında Selöz yolu üzerindeki Beşiktaş Tepe denilen mevkiinden getirilmiş olduğunu A. Körte 19. yüzyılın son çeyreğinde buraya yaptığı seyahatinde anlatır. Burada bir Nekropol'ün olduğu ve aynı mevkide Agrilion olarak geçen ve bugün kalıntılarından hiçbir eser kalmamış olan bir de şehirden bahseder. Körte'den önce buraya gelen Goltz, Beşiktaş Tepe'deki Nekropolden ve ayrıca yolun sol tarafındaki plato üzerinde uzanan Antik Şehirden bahseder. Kaynaklarda ismi Bellekomme olarak geçen, Tabakhane ve Hamsu derelerinin birleştiği yerde yüksek bir kaya üzerine kurulu diğer bir şehrin varlığı bilinmekte ise de, bugün yalnız M.S. 3-4 yüzyıl özelliği gösteren kalesinin tek bir burcu kalmıştır.

Bitinya Bölgesinin doğu kısmına has bir özellik de, şehirsiz Nekropol'lerin mevcudiyetidir. İlk bakışta insanı şaşırtan bu husus bölgenin

Belle Komme şehriden arta kalan burç kalıntısı...

Beşiktaş tepedeki Nekropol. (görülen parçalar bugün yol kenarına indirilmiştir.)

antik devirlerde «Orman Denizi» ile kaplı olduğundan mimaride ahşap kullanılabileceğini, tahtanın zamanımıza kadar gelebileceğinden, şehirlerinde de mevcut olamayacağı düşünülebilir. Cıvarda bulunan Ösmeneli, Geyve, Taraklı ve Göynük gibi küçük merkezlerde de yalnız Nekropoller'in mevcudiyeti, ahşap mimarî tezini müdafaa edebilecektir, sanırım.

Bursa ve İstanbul Arkeoloji Müzelerine götürülmüş olan ve bir kısmı da yakın tarihe kadar Bilecik Ertuğrul Gazi Lisesi bahçesinde olan M.S. 2-3 yüzyıla ait Zevs Bronteus büstleri Bitinya bölgesinde bu kültürün mevcudiyetini ortaya koymaktadır. İleride yapılacak arkeolojik araştırmalarda bir Zevs kült yeri veya Tapınak bulunması düşünülebilir.

1965-1967 yıllarında Yedek Subaylık hizmetimi yapmak için Bilecik'te bulunmuştum. Askerlik hizmetim sırasında, zamanım müsaadesinde, Dr Nuşin Asgari'nin bu bölgede yaptığı çalışmalarda ona katılarak bazı dokümanlar elde etmişim. Bu dokümanların esas merkezini Bilecik'teki Ertuğrul Gazi Lisesinin Bahçesindeki eserler teşkil etmekteydi. Bilecik'te bir müze olmayışı ve lise idaresinin de eserlere alâkasız kalışları yüzünden Bursa Müzesine, eserleri bu yerden almaları için teklifte bulunmaam sebep olmuştu. Terhisimden sonraki aylarda eserlerin Bursa Müzesine gönderildiğini öğrenmiş ve bir kere de orada görmek üzere gittiğimde fotoğrafını gördüğümüz bu başın olmadığını anlamış oldum.

Bu baş, Bilecik'den Bursa'ya eserlerin taşınması sırasında, arada geçen zaman içinde kaybolmuş olmalıydı. Bursa, İznik, Eskişehir Müze ve Bilecik Lise Müdürlüklerine yapılan soruşturmalarda, bu başın oralarda da olmadığı görüldü. Değil ailelâde bir harabe yerinden, bir lise bahçesinden yok olan bu eserin önmümüzdeki yıllarda bir Avrupa veya Amerika Müzesi Katalogunda veya hut da bir şahsın hususî koleksiyonunda yer almış olarak belki de bir fotoğrafını görebiliriz. Yine de temennim, yurdumuzun bir köşesinde sıkışmış olsun, çıktığı zaman böyle düşündüğüm için utanayım. Ama yeter ki bulunsun.

Askerlik yıllarında teklif ettiğim gibi yine söylüyorum ve teklif ediyorum, Bilecik'de, merkez ve civarda bulunan küçükobjelerin bir an önce toplanıp, şehrin müsait bir yerinde muhafazası işine başlanmalıdır. İlçeler çok önceden bu işe başlamış olup, merkez de buna katıldığı takdirde Bilecik gayet rahatlıkla bir müzeye kavuşabilir. Aksi halde eserleri en yakın müzelere göndermek, onların istikballeri yönünden en doğru hareket olacaktır.

Duyduğumuza göre, lise bahçesindeki eserlerin Bursa müzesine götürülmesinden sonra Bilecik Vilâyeti ilgilileri müze açmak için faaliyete geçmeye karar vermişler. Zaten bu tip tarihi yerlerdeki esas gaye ve amaç; eserlerin yakın şehir müzeleri tarafından götürülmesine mani olup, sanat ve kültürün muhafazasını sağlamak ve onları teşhir etmek olmalıdır.

Derleyen:

Müjde TANLA

moda

Ninelerine Özenenler

Milano, Roma, Londra, New York gibi büyük kentlerde modayı gençler getirir. Günümüzün gençleri, moda alanında gittikçe geçmişin «eski şey»lerinin peşinden sürüklenir oldular. Bunu biraz da alaycı bir tavır ve çılgınlıkla uygulayıp duruyorlar.

Her fırsattan yararlanmayı büyük bir beceriyle sürdürebilen modacılar ise, bu durumu hemen ele alıp, günün yeniliği olarak sunuyorlar ortaya. İşte bir örneği sizlere: Her salı ve cuma saat 8'den 12'ye dek Place de Lices'de, mutfak ya da çamaşırlar için kokulu otlar satan çingenelerin biraz ötesinde, Saint-Tropez'li güzellerin karavanlar arasında kurulu bir pazarda dolaştıklarını görürsünüz. Bunlar, birkaç yerinde küçük yırtık ya da sökükleri olan 20 ya da 30 yıllarının eski giysilerini üstlerinde dener dururlar.

«30 yıllarından kalma olduğu belli, acaba beni fazla yaşlı göstermez mi?» «20 yıllarından olabilir bu, fazla yıpranmış, bana ne kadar bir indirim yapacaksınız?» gibi konuşmaların sürüp gittiği, canlı ilginç bir pazar yeridir burası.

Bir gece elbisesi (solda), yeni akının 3 yaşındaki izleyicisi (sağda) ve nenesinin geceliği mi, yoksa Jean Harlow modası mı? (aşağıda)

